

Slektsforskning

Dreier seg i grunnen om to hovedtiltak

Samle inn opplysninger om slekta
Systematisere innsamlede opplysninger

Vi skal gå rett på punkt 2 om systematisering av innsamlede data. Før i tiden var dette en komplisert prosess hvor man måtte bruke løsbldsystem og kort for de enkelte familier med mange kryssreferanser og intrikate systemer for å holde orden på de enkelte personer. Dagens digitaliserte løsninger har gjort dette utrolig mye lettere og sikrere. Det er i dag nærmest umulig å tenke seg slektsforskning uten bruk av data.

Her tenker vi først og fremst på slektsprogrammer. Det har opp gjennom årene vært etablert forskjellig program med varierende kvalitet og brukervennlighet. Mange av disse har forsvunnet. Årsakene til dette er mange. Noen har forsvunnet fordi de var for dårlige og andre fordi det ikke var økonomisk mulig å fortsette å drifte dem. Mange av de gamle programmene eksisterer enda selv om det ikke lenger selges nye utgaver og de gamle ikke driftes lenger.

Slektsprogram

- Avgjørende om man bruker PC eller Mac
- Mange tilgjengelige program. De fleste har gratisversjoner som kan prøves en tid
- Må ha norsk tekst og bruksanvisning samt utskrift på norsk
- Vanligste programmer er Brothers Keeper og Legacy
- Sjekk med Slekt og data sine hjemmesider
- Web baserte løsninger

Det finnes mange tilgjengelige program. Det er i utgangspunktet avgjørende om man bruker PC eller Mac. Stort sett alle program har en gratis versjon som man kan prøve. Denne er enten tidsbegrenset eller begrenset i forhold til antall personer man kan registrere før man må kjøpe programmet. I dag er det enkelt å flytte data over fra et program til et annet hvis man ikke er fornøyd med det man valgte først.

Slektsprogrammet bør ha norsk tekst og bruksanvisning, samt utskrifter på norsk. De mest vanlige programmene i dag er Legacy og Brothers Keeper. Begge disse har en gratisversjon som er mer enn god nok til å starte med. Slekt og Data har en egen seksjon på sine hjemmesider om slektsprogram. Det anbefales å gå igjennom disse. Du får ingen direkte anbefaling om hvilket program du bør velge her.

<https://www.slektogdata.no/nb/start-med-slektsforskning/slektsprogram-0>

Det finne en del nettbaserte programmer som kan være bra hvis man er forsiktig og kritisk i bruken av dem. Noen er billig eller gratis inntil man har lagt inn et visst antall personer og så må man begynne å betale. Disse programmene har muligheten for at du kan dele din informasjon med andre og importere deres informasjon inn i ditt program. Dette kan være til stor hjelp når man leter etter slekt, men det kan vær farlig. Dersom noen før deg har gjort en feil antakelse eller feilføring importerer du feilen inn i ditt program og kan så være med på å spre feilen.

Noe av det morsomste og mest tilfredsstillende er å selv finne ut av egen slekt. Jeg anbefaler uansett alle å starte med et vanlig program og så etter hvert som man er blitt en mer erfaren slektsforsker å vurdere de nettbaserte løsningene.

Innsamling av data

- Hva vet vi selv om slekta vår
 - Noter ned det du vet
 - Har du nære slektninger i live spør dem om hva de vet
- Er det noen andre i slekta som har samlet inn data
- Våre to viktigste kilder er de digitaliserte folketellingene og skannede kirkebøker
 - Ligger tilgjengelig for alle på nettet
 - Disse kildene blir behandlet på egne kurskvelder

Hva vet vi om slekta vår.

Når vi begynner med slektsforskning er det viktig å finne ut hva vi og våre nærmeste vet om slekta. Finn ut hva du og din nærmeste slekt vet om slekta. Spør besteforeldre, foreldre, tanter, onkler søsken om hva de vet om slekta. Sjekk om det finnes noen andre i slekta eller familien som holder på eller har holdt på med å samle slektsopplysninger. Det er langt vanligere enn dere tror. Da jeg fortalte foreldrene mine at jeg var begynt med slektsforskning ramlet det inn med oversikter som de hadde fått av andre i slekta og av bekjente som hadde opplysninger som var om vår slekt.

Folketellinger og kirkebøker

Dette er de to aller viktigste kildene. Både fordi de er primærkilder og fordi de er de mest tilgjengelige ressursene vi har. De er så viktige at de blir behandlet som egne temaer i denne kursrekken. Det er 5 tilgjengelige landsomfattende digitaliserte folketellinger. Dette er for årene 1801, 1865, 1875, 1900 og 1910. Det finnes også en landsomfattende folketelling fra 1891, men den er ikke digitalisert og det er synd fordi denne folketellingen inneholder en god del data som er interessante for oss som slektsforskere, bl.a. er yrker mer spesifisert enn tidligere og man har i stor grad tatt for seg etnisitet som for oss slektsforskere har blitt mer og mer interessant.

Det at folketellingene er digitalisert gjør at vi relativt lett kan søke etter våre forfedre. Her er det et problem at vi må vite hvordan navnet på den vi søker etter er skrevet for å finne vedkommende. Det er Digitalarkivet som legger ut disse listene og her kreves det at navn og stedsnavn skal transskriberes slik de står i originallistene uansett hvor galt det måtte være. Etter hvert som man blir mer og mer erfaren vil man lære seg metoder for å søke etter personer hvor navnet kanskje kan skrives på flere måter.

<https://www.digitalarkivet.no/content/censuses>

Mens folketellingene er tilgjengelige i søkbar form er kirkebøkene bare tilgjengelige i avfotografert form. Leting i dem vil være som om vi satt med bøkene foran oss og måtte bla att og frem i dem. Vi må vite hvilken bok vi skal lete i og hva vi skal lete etter.

<https://media.digitalarkivet.no/kb/browse>

Andre kilder/ hjelpemidler

- Gårds- og bygdebøker, slektsbøker
- Kart
- Slektstavler lagt ut på nett.
- Webbaserte program. (Geni, My Heritage, Family Tree)
- Skifter
- Militære ruller
- Gravminnedatabasen
- Digitalarkivets hjemmesider
- Slekt og datas hjemmesider (egen kurskveld)
Genealogiske ressurser
Slektsforum (egen kurskveld)

Det finnes veldig mange **gårds og bygdebøker**. Noen av disse er rene **slektsbøker** hvor man får opplysninger om de enkelte familier med forfedre og etterkommere. Det er dessverre varierende kvalitet på bøkene. Spesielt en del gamle bøker inneholder en god del feil. Det er derfor viktig å ikke ta alle opplysninger for god fisk. En hovedregel i all slektsforskning må være å sjekke alle opplysninger opp mot primærkildene.

Kart

Det er helt avgjørende for en slektsforsker å ha tilgang til gode kart. Det finnes en rekke gode kart på nettet. To gode kartsider er Norgeskart og Kart i skolen.

<https://www.norgeskart.no/>

<https://kartiskolen.no/>

Det kan være problematisk å finne ut hvordan inndelingene i 1801 var. Her kan man få hjelp av en side fra Arkivverket.

Kart over prestegjeld, amt og kjøpstader i 1801-teljinga, og med kommuneinndelinga i 1979

<http://gda.arkivverket.no/norkart/>

Slekt og Data har utgitt en bok som heter Herred, prestegjeld og sogn i Norge som er til stor hjelp. Boken er dessverre ikke lenger å få kjøpt i papirformat. Den kan kjøpes hos Slekt og data som nedlastbar utgave. Men da må man skrive den ut selv og den er på 250 sider.

Slektstavler lagt ut på nett

Det er lagt ut en rekke slektstavler på nett. Dette er lister som er laget av personer med sterk interesse for slektsforskning. Noen har lagt ut sine egne forskningsresultater mens andre har kopiert andres data enten ved kopi av data lagt ut på nettet eller ved avskrift av slektsbøker. I begge tilfellene, men særskilt ved rene avskrifter får vi inn feilavskrifter og feilvurderinger. Det er derfor meget stor grunn til å være skeptisk til opplysninger hentet fra slike kilder.

Her kan det være mye å hente, men det er all grunn til å være nøye med å kontrollere opp mot andre kilder som kirkebøker og folketellinger. Ofte har de som har lagt slike lister ut på nettet importert fra andre sekundærkilder. Feil blir da spredt videre. Ingenting er tristere og dummere enn å ha feil opplysninger i sine egne slektstavler og bruke mye tid på lete frem til nye forfedre som ikke er sine egne. Bruk Google for å lete opp nye lister. Det er utrolig hva dere finner.

Erik Berntsens slektssider <http://vestraat.net> ca 128000 personer

Jarle Pedersens slektssider for Midt Troms <http://jarlegp.net/index2.htm> ca 75000 personer

Per Nermos slektssider <http://nermo.org/slekt/surnames.html> ca 71000 personer

Terje Ofstads slektssider <http://www.ofstad.info/surnames.html> ca 162000 personer

Andøyslekt, Martin Stave <http://marstave.no/#load&test.ged@> ca 30000 personer

Børje Jonsson slektssider <http://www.trekilen.com/>

Den siste har Lofoten som sitt hovedinteresseområde, men det er med slekt utenfor Lofoten. Den

inneholder veldig mye interessant informasjon og er vel verd å ta en ekstra titt på. Du må velge land øverst på hovedsiden. Denne adressen gir adkomst direkte til den norske delen av slektsidene.

http://www.trekilen.com/slekttraed_no.html

<http://www.trekilen.com/slekt/toril201807.htm>

De **webbaserte programmene** fungerer slik at data vi produserer og legger inn i programmet blir tilgjengelig for andre. Samtidig får vi tilgang til andres data. Her er det minst like stor grunn til å være skeptisk. Det legges ut mye bra data, men det legges også ut mye som er direkte feil. Feil og feilvurderinger blir på denne måten spredd og etterhvert til en sannhet. Når en eller annen sier at denne opplysningen har jeg funnet hos minst 20 andre så blir dette opplest og vedtatt som sant mens det i realiteten er sammen feilen gjentatt 20 ganger. Det er ikke dermed sagt at det ikke kan være til god hjelp å se på de webbaserte dataene. Ofte kan komme seg videre basert på bare det som legges ut uten at man må være medlem i et slikt program.

Militære ruller

Det finnes mange gode kilder blant de militære rullene. Det blir stadig vekk avfotografert gamle ruller som legges ut på nett. Problemet med å bruke disse er at man må vite så veldig mye på forhånd for å finne den rette rullen. Man må kjenne til når den man leter etter er født og hvor han ble rulleført. Deretter må man finne ut om aktuelle ruller er tilgjengelig og deretter bla seg gjennom dem side for side. Disse kildene er derfor bare for de mest ihuga. Noe helt annet er det med Mannskapsruller for Nordland som jeg kommer tilbake til.

Gravminnedatabasen

På stort sett alle kirkegårder i landet er fysiske gravminner registrert. I tillegg til selve gravminnene er det også registrert opplysninger om graver uten gravminne der hvor kirkevergen har gitt slike opplysninger. Gravminnebasen ligger tilgjengelig for alle på Slekt og Datas hjemmesider. Her kan man søke etter personer over hele landet eller i den enkelte fylke, kommune eller kirkegård. Man må imidlertid kjenne til hvordan navnet ble skrevet, men her kan man bruke *funksjonene navn som begynner med og som inneholde*.

<http://www.disnorge.no/gravminner/index.php>

Genealogiske ressurser

Geografisk oppbygd database med sammenfatning av alle kjente ressurser for slektsforskere. Begrenset tilgang for de som ikke er medlem av Slekt og Data

<http://www.disnorge.no/genress/kategorier.php?intKatre=99999>

Slektsforum

Slekt og Datas eget forum på nett hvor man kan søke etter slekt og få hjelp fra andre slektsforskere. Dette blir behandlet som eget tema i denne kursrekken.

<http://www.disnorge.no/slektsforum/>

Digitalarkivet og Slekt og Datas hjemmesider

Her er det oversikter over andre tilgjengelige kilder tips til hvordan man skal legge opp slektsforskningen. Slekt og datas hjemmesider er eget tema i denne kursrekken

<https://www.slektogdata.no/>

<https://www.digitalarkivet.no/>

Skifter

- Alle opplysningene er ført i protokoller for hver enkelt sorenskriver
- Alle protokoller er avfotografert og lagt ut på internett
- Det finnes arkivnøkler til de fleste protokollene
- Protokollene er bygd opp med basis i navnet på den døde
- Protokollene er skrevet med gotisk skrift og varierende grad av lesbarhet

Stort sett alle offentlige skifteprotokoller i Norge før 1900 er avfotografert og lagt ut på nett av Digitalarkivet.

Skifteprotokollene er et ekstrakt av opplysninger og avgjørelser foretatt i en skiftebehandling. Viktigst for oss er opplysningene om arvelater og evt. ektefelle samt arvinger. I skiftene kan vi få vite om hvor enkeltpersoner hette, alder, hvor de bodde, hvem de var gift med, hvilket slektskap de hadde til arvelater og vi får vite om boet verdier og gjeld som gir oss en unik mulighet til å se inn i livene til familien til arvelater. Det finnes en arkivnøkkel til skiftene. Problemet med å bruke skiftene som kilde er at det er arvelater som er hovedperson og som arkivnøkkelen er baserer seg på. Ofte er det vedkommende vi ikke vet navnet på og slett ikke når og hvor han døde. Leting i skiftene blir derfor ofte en møysommelig og nærmest umulig prosess.

Skifter i Nordland

- Alle skifter i Nordland er samlet i 3 databaser
- Databasene er søkbare på alle som er nevnt i skiftet og som har en eller annen slektsrelasjon til arvelater
- Helgeland (1685 - 1926) - 26137 skifter med 188830 personoppføringer
- Salten/ Ofoten (1700 - 1877) - 15093 skifter med 92362 personoppføringer
- Lofoten/ Vesterålen (1673 - 1879) - 9632 skifter med 31725 personoppføringer
- Databasene er utgitt på 3 CD'er som kan kjøpes hos Slekt og Data Salten

Her har vi for Nordland en unik kilde ved at Salten Slekt og Data har digitalisert alle skifter i hele Nordland. For Salten/ Ofoten og Lofoten/ Vesterålen har man gått gjennom samtlige skifter og notert ned og systematisert de dataene som er viktigst for oss som slektsforskere. For Helgeland foretok Svein Edvardsen en tilsvarende registrering, men dataene ble ikke behandlet på samme måte som for de to andre distriktene. Slekt og data har kjøpt rettighetene til Svein Edvardsens arbeider og har behandlet dataene slik at de kan brukes på samme måte som de øvrige. Alt dette er utgitt på 3 CD'er. Her kan man søke på alle personer i skiftet med en nevnt slektsrelasjon til arvelater. Når det gjelder skiftene for de nordlige distriktene er det oppført en referanse til hvor man kan finne skiftene i Digitalarkivets avfotograferinger. Det kan man dessverre ikke for skiftene på Helgeland, men det er mulig å finne også disse skiftene, men det tar lenger tid. Å finne skiftene er viktig fordi skiftene kan inneholde mange opplysninger som forteller oss noe om livet til arvelater og den nære familien.

Mannskapsruller for Nordland 1806 - 1836

- Ingen alminnelig verneplikt i Nord Norge før 1897 og heller ingen rulleføring før den tid
- Napoleonskrigene på begynnelsen av 1800- tallet gjorde at man måtte skaffe seg oversikt over mobiliseringspotensialet
- Lensmennene fikk oppdrag om å samle inn opplysninger om alle menn som kunne mobiliseres.
- Oversiktene er ført på en måte som er veldig gunstig for oss slektsforskere.
- Listene er ført for hele perioden med litt varierende hyppighet

Mannskapsruller 1806 - 1836

- Listene tar utgangspunkt i den enkelte bygd og gårdsbruk
- Brukets skyldøre er listet
- Oppsitter føres øverst i listen. Hvis det er flere husstander på bruket føres disse husstandene opp etter oppsitterens husstand
- Slechtsrelasjon til husfaren føres opp
- Alder og fødested føres opp
- Vi får vite hvilken fysisk tilstand de var i
- De fleste år får vi listet opp de som er i aktuell alder mobiliseringsmessig. Enkelte år er nesten alle menn tatt med
- Ulempen er at det stort sett bare er menn som er nevnt
- I noen få tilfelle er kvinner tatt med der hvor de var oppsitter. Dessverre er de fleste bare nevnt som sin avdøde manns enke.

Mannskapsruller for Nordland 1806- 1836

I forbindelse med napoleonskrigene ble det etablert et kystvern mot invasjon fra England. For å bemanne dette kystvernet ble amtmanden i Nordland pålagt å registrere hvilket mobiliseringspotensiale som fantes. Registreringene ble gjort på en slik måte at de er til veldig stor hjelp for oss som slektsforskere. Man tok utgangspunkt i de enkelte bygdene i hver fjerding og registrerte de enkelte gårdsbrukene med skyldøre og oppsittere, kårmen, husmenn, strandsittere, inderster osv. Husfaren ble registret som hovedperson og deretter ble de enkelte menn i aktuell

alder registrert og alder, fysisk kapasitet og fødested ble anført. I noen tilfeller ble også økonomiske og personlige forhold og vandel registrert. Etter at napoleonskrigene var over fortsatte man i mange år å registrere mannfolkene. Perioden strakk seg helt til 1836 for de aller fleste. For Buksnes ser det ut til at lensmannen på eget initiativ har tatt med 1837. Kvinner er bare registrert der hvor de var hovedperson. Enkelte år ble så godt som alle menn registrert uansett alder og fysisk kapasitet. Slett og data Salten har plukket ut 5 år for hver fjerding og registrert disse i en database. Man har valgt ut årene som registreres slik at de dekker perioden godt tidsmessig og er de listene som gir mest informasjon. SD Salten har avfotografert alle sidene (ca 8000) i mannskapsrullene for Nordland i digitalisert format. Databasen er gjort søkbar både på personer, bosted og fødested og utgitt på en DVD. I tillegg til at dataene for 5 år er registrert er også samtlige 8000 bilder lagt inn på DVD'en og det er laget egne kataloger for de enkelte fjerdingene slik at de som bruker DVD'en kan gå inn og sjekke at lister og registreringer stemmer. Enda viktigere er at brukerne kan sjekke de øvrige listene i aktuell fjerding for å se om disse inneholder mer informasjon enn de registrerte årene.

Hvorfor er det så viktig å finne ut hva vi vet om våre nærmeste forfedre?

- Vi må komme oss frem til tilgjengelige digitale kilder
- Sperrefrist digitaliserte folketellinger er 100 år
- Sperrefrister skannede kirkebøker
 - Døpte - 100 år. Sperret frem til 1929 pga. adopsjonsloven av 1935
 - Konfirmerte – 100 år. Sperret frem til 1934 pga. adopsjonsloven av 1935
 - Viade – 60 år fra 2016. Før 2016 ingen sperrefrist. Det vurderes å la regelen få tilbakevirkende kraft på allerede utlagte kirkebøker.
 - Døde - I utgangspunktet ingen sperrefrist, men 80 år hvis dødsårsak er oppgitt. I praksis er det 80 år.
 - Uansett er det en forutsetning at kirkebøkene er innlevert og skannet

I Norge har vi en unik tilgang til digitaliserte kilder både i avfotografert og transkribert, søkbar form. Dette er stort sett gratis i Norge og det er litt spesielt. I de fleste andre land er det vanlig å ta seg betalt for slike tjenester.

Digitaliserte folketellinger er sperret i 100 år pga. arkivloven.

Vi har imidlertid et problem i Norge med sperrefrister. Personvernet står utrolig sterkt og vi har enkelte lover som gjør at beskyttelsen av noen få personer gjør at alle blir lidende av dette. Her tenker jeg på adopsjonsloven av 1935 som gir den adopterte eneretten til å vite hvem som er hans biologiske foreldre. Loven setter 100 års sperrefrist på slike adopsjonsopplysninger for personer adoptert etter 1935. Det kan hende at navnet på biologiske foreldre er ført inn i dåps- og konfirmasjonslistene. Det er ikke mulig for Digitalarkivet å garantere at slike opplysninger ikke finnes i listene og dermed er alle sperret for innsyn i 100 år. I tillegg til dette har Digitalarkivet satt en frist på ytterligere 5 år fordi det kan hende at enkelte som ble adoptert i 1935 var hele 5 år. I praksis betyr dette at alle dåpslister nyere enn 1930 er sperret frem til 2030. For konfirmasjonslister er lister nyere enn 1935 tilgjengelig

Navneregler

Klar forventning om at man kalte opp barna etter sine forfedre

Først besteforeldrene så oldeforeldrene. Etter dette sto man friere

Farfolket hadde forrang

Unntak var etter når ektefelle og barn døde

Hvis barn døde ble gjerne nytt barn oppkalt etter den døde

Hvis man giftet seg på nytt og fikk barn i nytt ekteskap ble gjerne
førstefødte kalt opp etter avdød ektefelle

Oppkalling etter aktede personer i bygda

Bruk av etternavn som fornavn

Etternavn for fornavn.

Sverdrup, Jentoft, Hagerup, Astrup. Når noen ble døpt er navnet som står i dåpsrubrikken ment å være fornavn og mellomnavn. Det hendte imidlertid at noen tok mellomnavnet som Etternavn.

Eksempel på dette er Elias Blix som var døpt Elias Blix som fornavn med etternavn Pedersen. Han var oppkalt etter sin filleonkel lensmannen Elias Blix Pedersen. Dikteren Elias Blix kalte seg Elias Pedersen til han ble ferdig utdannet prest. Da tok han navnet Elias Blix.

Litt om kilder

- Dåp er en rimelig god indikasjon på fødselsdato
- Ikke gitt at alle ble døpt i heimkirka
- Konfirmasjon lovpålagt fra 1736 til 1912
 - Måtte være konfirmert for å få gifte seg
 - Ikke alle ble konfirmert i heimkirka. Drenger og tauser kunne bli konfirmert der de hadde tjeneste. Det samme med fosterbarn.
- Stor overvekt av runde tall i eldste kirkebøker og folketellinger
- Mange jordfestelser på samme dag
- Gotisk skrift og lesbarhet

Det var en uskreven regel at barna skulle døpes så tidlig som mulig og de aller fleste ble døpt bare noen uker etter fødsel. Det hendte at barn av forskjellige grunner ble hjemmedøpt. Slik dåp skulle stadfestes i kirka og først da ble dåpen ført inn i kirkeboka. Stor avstand til kirka og ugunstig årstid gjorde også at dåpen ble utsatt.

Det er ikke gitt at barna ble døpt i den kirken man tror. Kanskje lå en annen kirke nærmere enn sognekirka. Kanskje har foreldrene bodd midlertidig på et annet sted enn der de slo seg ned fast. Familien kan ha vært på besøk hos slekta som bodde et annet sted og valgt å døpe barnet der mens de var på besøk. Ofte ble slike dåper ført inn i kirkeboka der de bodde, men ikke alltid.

Konfirmasjon er som regel en veldig god kilde. Nesten alle ble konfirmert før i tiden. De eldste kirkebøkene har som regel bare med navn og alder og kanskje bosted. Nyere kirkebøker har med foreldrenes navn og ofte fødested på konfirmanten.

Man var ikke like opptatt av alder tidligere. Ofte viste ikke den aktuelle personen selvhelt hvor gammel de var. Når de døde anslo arvingene en alder og presten førte inn nærmeste runde tall. Vi ser unaturlig mange runde tall i gamle kirkebøker.

Begravelse var i utgangspunktet en privat sak som familien ordnet opp i. Den kirkelige handlingen i så henseende er egentlig bare jordpåkastelsen. Kirkegårdene var mye mere spredt i tidligere tider enn de er i dag og prestene hadde ingen mulighet til å være til stede på alle begravelser. Prestene hadde imidlertid plikt til å oppsøke alle kirkegårder i sognet minst en gang hvert år. Da ble det foretatt jordpåkastelse på gravene til de som hadde dødd siden siste gang. Dette er grunnen til at man i gamle kirkebøker ser man tror er mange begravelser på samme dag. I realiteten er det mange jordpåkastelser på samme dag.

For den som vil lese litt mer om hvordan man kommer seg i gang med slektsforskning og tips til hvordan man kommer seg videre anbefales Slekt og Datas slektsforskerskole som dere finner her

<https://www.slektogdata.no/nb/start-med-slektsforskning>